

Symposium "Bos bij stedelijke gebieden: een nieuwe uitdaging"

In het recente verleden zijn in de randstad regelmatig nieuwe bossen aangelegd. Deze bossen voldoen niet altijd aan de hooggespannen verwachtingen en de mooie doelstellingen. Ook zijn de doelen inmiddels weer vaak achterhaald of bijgesteld. Ook leveren onderzoek en ervaring in bestaande bossen nieuwe inzichten op om het functioneren van de nieuw aan te leggen bossen te verbeteren. De overheidsplannen met betrekking tot bosuitbreiding en stedelijke gebieden vormden een aanleiding voor de directie Natuur, Bos, Landschap en Fauna om op 15 maart 1994 het symposium "Bos bij stedelijke gebieden: een nieuwe uitdaging" te organiseren. Tijdens het symposium is door de sprekers aandacht besteed aan nieuwe kennis en ervaring. Belangrijke onderwerpen waren integrale planvorming, optimaliseren van bosfuncties, flexibiliteit en identiteit van het bos. Daarnaast werd ook de nodige aandacht besteed aan de samenhang en samenwerking omdat dit essentieel is voor het 'slagen' van de nieuwe bossen.

Kenmerkend voor stedelijke gebieden is de grote dynamiek. In de nabije toekomst zullen er grote aantallen woningen worden bijgebouwd om in de toenemende behoefte te voorzien. Ook stelt

de samenleving steeds hogere eisen aan zijn directe woonomgeving. De komende decennia moeten er volgens de plannen van de rijksoverheid in Nederland veel bossen bijkomen. En een aanzienlijk deel van die bossen zal bij steden en dorpen worden aangelegd om het woon- en leefmilieu te verbeteren. De functies die deze bossen moeten vervullen stellen specifieke eisen aan planvorming, lokatie, ontwerp, aanleg en beheer.

Het symposium was vooral gericht op inhoudelijke aspecten van de ontwikkeling van bos bij steden. Vanuit verschillende invalshoeken werd het onderwerp belicht. De sprekers en de titels van de verhalen op het symposium waren:

- Mevr. E.W. Harmsen-Brugge (wethouder Ruimtelijke Ordening en Grondbedrijf van Purmerend): Betekenis van bos voor een gemeente: Purmerend het bos in?;
- E. Luiten (landschapsarchitect bij bureau H+N+S): Huisje Boompje Beestje: ruimtelijke synthese in het regionale plan;
- F. Coeterier (onderzoeker omgevingspsychologie bij DLO-Staringcentrum): Gebruik en beleving van bos;
- S. Slabbers (landschapsarchitect bij bureau Bosch en Slabbers): Bos als ontwerpogave;
- J.M. Paasman (medewerker bosontwikkeling IKC-NBLF): Bosontwikkeling: Beeld voorbeeld;
- H. Koop (onderzoeker bosecologie bij DLO-Instituut voor Bos- en Natuuronderzoek): Kansen voor natuurlijker bos;
- Mevr. R.L.A. van Oosten (hoofd Amsterdamse Bos): Het Amster-



■ *Dagvoorzitter Van Asperen: Koppeling stads- en bosuitbreiding.*

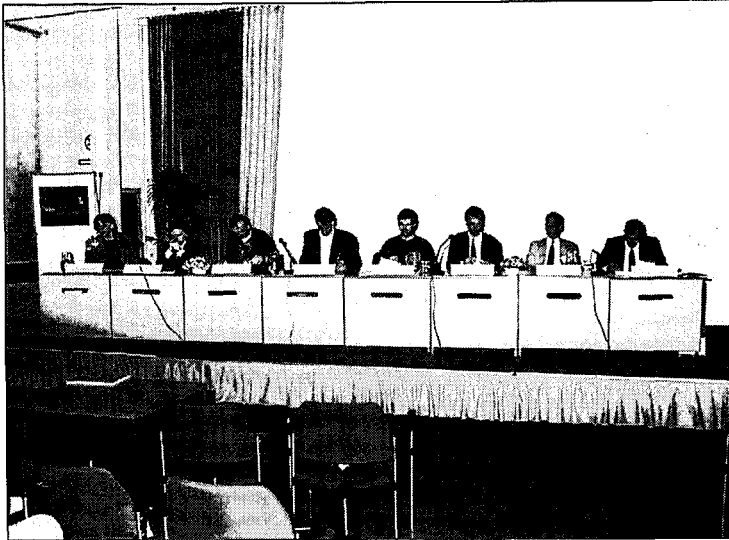
damse Bos: van gebruik naar ontwerp.

Dagvoorzitter was H.S.B.M. van Asperen, directeur van de directie NBLF. In zijn huidige functie, maar ook vanuit zijn vroegere werk bij de gemeente Breda, is en was hij nauw betrokken bij bosuitbreiding bij steden.

De nieuwe uitdaging

Dagvoorzitter Van Asperen ging in zijn inleiding in op de nieuwe uitdaging. Bossen bij steden, maar ook bij dorpen, kunnen in belangrijke mate bijdragen aan een goed woon- en leefmilieu. Het gaat erom de bosuitbreiding bij steden op een goede wijze gestalte te geven, zowel naar omvang als naar kwaliteit. Dit kan gebeuren door:

- gezamenlijke verantwoordelijkheid;
- integratie van bos en stad;
- optimaliseren van functies en wensen;



■ De sprekers: een gezamenlijk uitdaging.

- samen naar resultaat;
- gebruik van kennis en ervaring.

Gezamenlijke verantwoordelijkheid

De uitvoering van bosuitbreiding bij steden is een gezamenlijk verantwoordelijkheid van gemeente, provincie, rijk en particulieren. De rijksoverheid richt zich met name op enkele grote groengebieden en op de randvoorwaarden voor bosuitbreiding.

De gemeente zou een grote verantwoordelijkheid moeten hebben, vanwege zijn positie dichtbij de burger. Coeterier vond bij zijn onderzoek verschil in betrokkenheid van gemeenten tussen gemeente- en staatsbossen. In het eerste geval was de gemeente zeer actief maar is het risico groter dat bij de plaatselijke belangenafweging het bos de dupe wordt. Bij de lokatiekeuze voor de recente stadsuitbreiding in Purmerend speelde mee dat Staatsbosbeheer beheerder was van het bos. Hoewel geen beheerder is de gemeente Purmerend wel nauw bij het wel en wee van het bos betrokken.

Integratie van bos en stad

Volgens Van Asperen zou de aanleg van bos- en recreatiegebieden tenminste gelijke tred moeten houden met stadsuitbreidingen. Hij vond dat de deelnemers aan het symposium "Duurzame stedenbouwkundige concepten", dat gelijktijdig plaatsvond eigenlijk in deze zaal hadden moeten zitten en "onze" deelnemers daar. Om elkaar te leren kennen en om van elkaar te leren.

Luiten ging in op het belang van integrale landschapsplanning op regionaal niveau. Afstemming tussen hoog- en laagdynamische functies en het bijbehorende instrumentarium is noodzakelijk om een duurzame ontwikkeling van het stadslandschap tot stand te brengen.

Harmen-Brugge adviseerde een globaal en sterk plan te maken voor een stevig cascobos, een ontwerp met aan het bosgebied open enclaves voor de inpassing van stadsrandfuncties.

Van Oosten maakte onderscheid tussen cascobos en bufferbos, ofwel bos dat stedelijke ontwikkelingen in zich op kan nemen en bos met een duurzame groene functie. Van Oosten benadrukte

dat het Amsterdamse bos een belangrijke bufferfunctie heeft en niet mag worden opgeofferd aan uitbreiding van de stad.

Optimaliseren van functies en wensen

Een aantal bijdragen aan het symposium ging over de functies die het bos moet vervullen. Bossen die in het verleden zijn aangelegd voldoen lang niet altijd goed aan de wensen van de bezoeker. Coeterier gaf aan hoe het bos van en voor de recreant eruit ziet. Het bos moet zowel rust als verrassing kennen om aan de behoefte van de mens te voldoen. Bij de inrichting en het beheer van het bos dient hier meer rekening mee te worden gehouden.

Koop hield een pleidooi voor natuurlijk bos bij de stad. Een dergelijk bos heeft naast een recreatie en een natuurfunctie ook een belangrijke educatieve functie. Er ontstaat een sterk contrast met de stedelijke cultuur.

Paasman vond dat bosontwikkeling een flexibel proces moet zijn. Bostypen dienen aantrekkelijk, extensief in beheer te zijn en de beheerder ruimte te bieden voor sturing. Geschikt zijn gemengde bossen bestaande uit boomsoorten die elkaar goed verdragen. Op rijke gronden zijn dit vooral es, beuk en esdoorn.

Niet alle functies kunnen gecombineerd worden. Bossen aangelegd voor de houtproductie leveren volgens Coeterier geen aantrekkelijk recreatiebos op. Een combinatie achtte hij wel mogelijk indien bij de productie aan enkele voorwaarden wordt voldaan. Maar ook natuur kan maar ten dele met recreatie worden gecombineerd. Dit vanwege een zekere mate van verzorgheid en toegankelijkheid die recreanten op prijs stellen.

De meningen verschilden in hoe verre natuurbos door recreanten wordt gewaardeerd. Afwisseling

in en tussen bossen werd als relevant beschouwd. Dan kan de recreant zelf kiezen. Verder is een goede inpassing van het bos in het landschap en aansluiting op doorgaande recreatieroutes van belang.

Van Oosten merkte op dat zij als beheerder nog te weinig weet heeft van de wensen van de bezoekers. In de toekomst zal er meer aandacht aan worden besteed. Het maatschappelijk draagvlak is immers van groot belang voor het voortbestaan van het Amsterdamse bos.

Samen naar resultaat

Om de integratie in het proces van bosontwikkeling te stimuleren werden op het symposium verschillende onderdelen van het proces van bosontwikkeling bij steden en hun samenhang gepresenteerd. De sprekers belichtten elk vanuit hun eigen achtergrond het proces.

Van Asperen maakte duidelijk dat voor de ontwikkeling van nieuwe bossen een goede samenwerking nodig is tussen alle betrokkenen. Een ontwerper moet samen met deskundigen op het gebied van recreatie, natuur en bosbouw het bos vorm geven. Ook moet de toekomstige beheerder vroegtijdig in het proces worden betrokken.

Het Purmerendse bos is in goede samenwerking tussen gemeente en Staatsbosbeheer tot stand gekomen. De gemeente moet zorgen voor een sterke inbreng bij de planvorming en het beheer.

Gebruik van kennis en ervaring

Een belangrijke reden om het symposium te organiseren was

het presenteren van nieuwe kennis en ervaring. Er wordt veel te weinig stilgestaan bij de in het verleden aangelegde bossen. Uit de grote opkomst bleek duidelijk de behoefte te bestaan aan die kennis en ervaring.

Onderzoeken van Luiten, Slabbers, Coeterier, Koop en Paasman leveren nieuwe gezichtspunten op voor de aanleg van bossen; het Purmerendse bos en Amsterdamse bos leerzame ervaringen in besturing, het gebruik en het beheer.

Hieruit kunnen we leren hoe het kan maar ook hoe het niet moet. Monoculturen van populier van enige omvang niet meer bij de stad, de Vietnamweide niet meer. En "Smeed het ijzer als het heet is" (Purmerend).

Andere aspecten

Er kwamen op het symposium nog andere belangrijke aspecten aan de orde. Een kleine greep:

Een belangrijk aspect is de identiteit van het bos. Slabbers liet aan de hand van schitterende dia's een groot aantal voorbeelden zien en vertelde hoe je identiteit gestalte kunt geven. Een panklaar recept bestaat niet. Elk bos dient afhankelijk van de specifieke lokatie en wensen een eigen identiteit en karakter te krijgen.

Een ander belangrijk punt was het planningsproces. Je kunt niet nu alles al plannen voor over een periode van 50 of 100 jaar. In het verleden is dit vaak gebeurd. Het bos nabij de stad is geen statisch element. Gebruiken en wensen zijn aan veranderingen onderhevig. Paasman vond dat bij de aanleg meer aandacht besteed moest worden aan de lokatie,

ontwerp en de beplantingen en minder aan einddoelen, zoning en inrichting. Hij gaf een voorbeeld (Marienwaard) van gemengde bossen die extensief worden beheerd en de beheerder ruimte biedt om keuze te maken. De bossen in het Amsterdamse bos zijn hier ook een goed voorbeeld van.

Wel werd benadrukt dat de gewenste flexibiliteit niet ten koste mag gaan van de duurzaamheid van het bos. Luiten benadrukte dat er een goede afweging moet plaatsvinden tussen laag en hoog renderende functies.

De financiering van het bos kwam nauwelijks aan de orde. Van Asperen gaf aan dat de middelen van het rijk beperkt zijn. Creatief gebruik van mogelijkheden is nodig (subsidieregelingen, groenfonds, private financiering). Ten aanzien van de kosten van het beheer merkte Van Oosten op dat het Amsterdamse bos per ha duur is maar niet in prijs per bezoek. Dat vond zij een relevantere maatstaf. Verder is door de bosaanleg de waarde van de grond in de omgeving gestegen.

Tot slot

De inleiders gaven enthousiast een uiteenzetting over vele aspecten van bosuitbreiding. De aangeboden kennis en ervaring alleen zijn echter niet voldoende. Bosaanleg is een gezamenlijk taak, waarbij ieders deskundigheid, vakkennis, inzet en creativiteit hard nodig. Over een ding was iedereen het eens: het bos bij de steden en dorpen is de moeite waard. Ook al als het bos pas 5 tot 10 jaar oud is. De uitdaging ligt er.